

בידינו לתקן. ולכן, ניקרינהו וניפייסינהו
[נקרא לנתינים ונפייסם].

מיד — "ויאמר ה' אל שאול ואל בית
הדמים, על אשר המית את הגבעונים.

ויקרא המלך לגבעונים, ויאמר אליהם: (1) מה
אעשה לכם, ובמה אכפר? וברכו את נחלת
ה'!"

ויאמרו לו הגבעונים: אין לנו כסף וזהב עם
שאול ועם ביתו, כי אם נפשות!"

ביקש לפייסם בממון ולא רצו, אמר: שמא
הם מתביישין זה מזה? הלך ופייס כל אחד
לעצמו, ולא נתפייסו.

לכך כתיב: אין "לי" כסף וזהב [רש"י
שמואל בשם ירושלמי].

"ואין לנו איש להמית בישראל."

אין לנו איש להמית בכל שאר בני ישראל,
שלא חטאו לנו.

"ויאמר [דוד לגבעונים]: מה אתם אומרים
— אעשה לכם!"

שלא נספד כהלכה ובאותו מעמד קא תבע
הקב"ה את סורחנו של שאול, על אשר
המית שאול את הגבעונים?!

ומשינין: אין, אכן כן הוא דרכו של הקב"ה!

דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב: בקשו את ה'
כל ענוי הארץ [כצ"ל], אשר משפטו פעלו
[הלמ"ד בשורוק]?]

באשר משפטו — שם פעלו, במקום שדנים
האדם, שם מזכירים פועל צדקותיו, וכן
שאול שנידון על הגבעונים, הרי שבאותו
מעמד הזכיר הקב"ה את פועל צדקותיו
ותבע את כבודו שלא נספד כהלכה.

אחר ששמע דוד על שתי הסיבות שהביאו
לבצורת, אמר דוד:

את התביעה על כבודו של שאול הרי כבר
אין בידינו לתקן, הואיל וכבר נפקו להו
תריסר ירחי שתא, עברו כבר יותר משנים
עשר חדשי שנה מאז שנפטר, ולא דרכיה
למספדיה, ואין דרך לסופדו לאחר שחלפו
שנים עשר חודש.

ואולם את אשר נעשה לנתינים, הרי יש

עט-א

ויאמר אליהם", דברי ריזוי הם, שיעברו על
מדותיהם וימחלו לשאול ולביתו. אך "והגבעונים
— לא מבני ישראל המה!" — שהראו במדת
האכזריות שלהם כי הם אינם מזרעו של אברהם
אבינו, ואינן הם ראויים להידיבק בישראל. ולכך
גזר עליהם דוד שלא יבואו בקהל.
ודברים אלו שכתב רש"י על "והגבעונים לא
מבני ישראל המה", יסודם בגמרא כאן בהמשך
השמועה [אלא שלא מבואר כן בתורת פירוש על
הפסוק].

הגבעונים, אלא שהלשון משמע שהמית את רוב
הגבעונים או את כולם, ועל זה מקשה הגמרא:
וכי היכן מצינו בשאול שהמית את הגבעונים.

1. לא נמצא פסוק כזה "ויאמר אליהם מה אעשה
לכם" בספר שמואל, אלא "ויקרא המלך
לגבעונים, ויאמר אליהם. והגבעונים, לא מבני
ישראל המה. ויאמר דוד אל הגבעונים: מה
אעשה לכם?"

ובפשוטו הוא דילוג מפסוק לפסוק. ואולם
רש"י בשמואל פירש "ויקרא המלך לגבעונים

"ויאמרו אל המלך: איש אשר כילנו — יותן לנו שבעה אנשים מבניו [מזרעו של שאול], והוקענום לה!" נתלה אותם לשמו של מקום, להודיע משפטו, רש"י שמואל].⁽²⁾

פייסינהו דוד ולא מפייסו [גירסת עין יעקב; פייס אותם דוד וביקש מהם למחול ולא נתרצו הגבעונים].

ולפיכך גזר עליהם דוד שלא יתחתנו בהם, כי אמר דוד: שלשה סימנים יש באומה זו [ישראל]:

א. הרחמנים.

ב. והביישנים.

ג. וגומלי חסדים.

וכל זאת מנין:

רחמנים — דהא כתיב: ונתן לך רחמים [היינו, שיהיה לך מדת הרחמים כדי שתרחם על הבריות, מהרש"א] ורחמך והרבך.

ביישנים — דהא כתיב: בעבור תהיה

יראתו על פניכם, וכמבואר בנדריים [כ א] שהיא הבושה, כי היראה הניכרת בפנים היא הבושה וכפי שהיא נקראת "בושת פנים", [מהרש"א].

גומלי חסדים — דהא כתיב: כי ידעתיו [את אברהם] למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו "דרך ה'"⁽³⁾ לעשות צדקה ומשפט.

כל שיש בו סימנים הללו, ראוי להדבק באומה זו, וכל שאין בו אין ראוי להדבק בו.⁽⁴⁾

"יותן לנו שבעה אנשים מבניו, ויאמר המלך אני אתן. ויחמול המלך על מפרכותו בו יהונתן בן שאול.

ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול, את ארמוני ואת מפרכות ואת חמשת בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל בן ברזילי המחולתי."⁽⁵⁾

מאי שנא הני [למה בחר דוד באלו למות] ולא בשאר זרעו של שאול?

אמר רב הונא: העבירום — לזרעו של

4. וזה הוא שאמר הכתוב: "והגבעונים לא מבני ישראל המה", כלומר: והם הראו בעצמן מדת אכזריות שאינן מזרעו של אברהם אבינו, ואינן ראויין לידבק בישראל [רש"י שמואל]; ומשמע כי הלשון: "והגבעונים לא מבני ישראל המה" מתפרש על פי פשוטו כפירוש רש"י [וכן פירשו על דרך זה גם שאר המפרשים], ועל פי מדרשו: לא יבואו בקהל לך.

5. כתב הריטב"א: אין ספק כי שבעה אלו שקלטן הארון [כמבואר בהמשך הסוגיא], חייבי

2. רש"י בספר . לפי סדר הפסוקים בשמואל, נראה שהמשך הדברים כפי שהם מבוארים כאן, היה קודם שבקשו להוקיע את בני שאול.

3. כתב המהרש"א, כי עיקר הלימוד הוא מ"דרך ה'", כי גמילות החסדים נקראת "דרך ה'" שילך בה האדם אחרי מדותיו יתברך, וכמו שאמרו: "אחרי ה' אלהיכם תלכו", וכי אפשר להלוך אחר שכינה וכו' אלא להלוך אחר מדותיו, מה הוא מלביש ערומים וכו'.

ואכתי משוא פנים יש בדבר, כי הואיל וקלטו הארון לא היה לו לדוד להמית אחר תחתיו [רש"י]? (7)

אלא שביקש דוד רחמים על מפיכושט שלא יקלטנו הארון. (8)

כאן שבה הגמרא לעיקר העונש שהוטל על זרעו של שאול בעוון שאול; ומתמהת הגמרא:

והא כתיב: לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו, (9) והאיך הסכימה שכינה כשקלטם הארון — להרוג את זרעו של שאול בעוון אביהם — ולעקור מצוה זו [ריטב"א]!?

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

לפיכך מתו, כי מוטב שתיעקר אות אחת (10)

שאול — לפני הארון, כל שהיה הארון קולטו, היה הולך למיתה, וכל שאין הארון קולטו, נבדל לחיים.

מתיב רב חנא בר קטינא על דברי רב הונא:

והא כתיב: "ויחמול המלך על מפיכושט בן יהונתן בן שאול", וקא סלקא דעתין שהעבירו לפני הארון ולא קלטו, וכיון שכן מה חמלה יש בדבר!?

ומשנינן: שלא העבירו דוד למפיכושט לפני הארון.

ותמהינן עלה: וכי אטו משוא פנים יש בדבר, כלומר: וכי אטו היה לו לדוד לישא פנים בדיני נפשות, היה לו להעביר את כולם? (6)

אלא שהעבירו למפיכושט וקלטו, וביקש דוד עליו רחמים ופלטו.

שכתב שם.

ב. כתבו התוספות, שאותו מפיכושט בן שאול שהוקע, היה רבו של דוד, ושמה ביקש עליו רחמים ולא נענה.

9. הקושיא היא מסוף הפסוק: "איש בחטאו יומתו", כי את עיקר הפסוק: "לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות" הרי מפרשינן לה במסכת סנהדרין: לא יומתו אבות בעדות בנים, ובנים לא יומתו בעדות אבות, מהרש"א; אבל בריטב"א מבואר, דהקושיא היא מ"ובנים לא יומתו על אבות".

10. כתב הריטב"א: פירושו: שכל הוראת שעה ולמיגדר מילתא שרי, ובית דין מכין ועונשין שלא מן התורה; ואין זו עקירה ממש, אלא שתיעקר לפי ראות בני אדם קאמר; וכתב עוד: אף שחייבי מיתה היו מצד אחר [כמבואר לעיל

מיתה היו מצד אחר, ולכן נתגלגלה להן חובה עכשיו יותר משאר זרעו של שאול.

6. הקשה בערוך לנר: הרי קושיא זו יש לשאול על הפסוק, ומה ענין זה למה שאמר: שלא העבירו דוד לפני הארון, וראה שם.

7. אין כוונת רש"י בלשונו "להמית אחר תחתיו" שהיה דוד משלח אחר למות במקומו, כי מאחר שפלט הארון את מפיכושט, ודאי שקלט הארון אחר תחתיו; אלא שאף באופן זה משוא פנים יש כאן.

8. א. כתב בערוך לנר: קשה קצת, אי קרי ליה "משוא פנים" מה שהתפלל דוד שיפלטנו הארון מפני שעל ידי זה יכנס אחר תחתיו, איך מתורץ זה במה שאמר שהתפלל דוד שלא יקלטנו הארון, דהא אכתי איכא משוא פנים?! וראה מה

מן התורה, ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא, שהיו האומות אומרים: אין אומה זו ראויין לידבק בה, שהרי פשטו ידיהם בגרים ליטול מזונותיהם ולא עשו בהם נקמה.

כתיב: "ותקח רצפה בת איה את השק, ותטהר לה אל הצור [נטתה ופרשה לעצמה את השק לשבת, אצל ההר שם נתלו, מצודות⁽¹¹⁾], מתחילת קציר חטים [הוא הזמן שנתלו בו] עד ניתך מים עליהם מן השמים [כלומר: עד ימות הגשמים, רש"י⁽¹²⁾] ולא נתנה עוף השמים לנוח עליהם יומם, וחית השדה לילה" —

ומקשינן: כיצד הניחום על העץ מתחילת קציר חטים עד רד הגשם?

והא כתיב: "לא תלין נבלתו על העץ"?! (13)

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק:

מוטב שתיקר אות אחת [לא תלין נבלתו על העץ] מן התורה, ויתקדש שם שמים בפרהסיא על ידי שהיו תלויים —

שמתוך כך היו עוברים ושבים אומרים:

מה טיבן של אלו? והיו עונים להם: הללו בני מלכים הם.

ומה עשו? והיו עונים להם ואומרים: פשטו ידיהם בגרים גרורים.⁽¹⁴⁾

אחר שראו ושמעו העוברים את כל זאת, אמרו העוברים והשבים: אין לך אומה

בהערה], משום דלא ידע חובם קרי ליה "עקירה", שאין להעניש אלא על הנגלות. וביאר עוד: "אות אחת" לאו דוקא, שהרי מקרא מלא אנו עוקרים; אי נמי משום שאנו עוקרים: ובנים "לא" יומתו על אבות, וזה חשוב כאות אחת, משום שהאל"ף נכתבת ואינה נהגת בפה.

ובעיון יעקב וערוך לנר פירשו על פי דברי המהרש"א שאנו עוקרים את "איש בחטאו ימותו", ואילו היה אומר הכתוב: איש בחטא [ולא "בחטאו"] יומת, לא היה משתמע שלא יומת איש בחטאו של אביו, הרי שלא נעקרה אלא אות אחת.

11. זה הוא פשוטו של מקרא; ובתוספות הביאו בשם מדרש: אל הצור, שהצדיקה עליה את הדין ואמרה: הצור תמים פעלו, וביאר בערוך לנר, שהוא נדרש ממה שאמר הכתוב "אל" הצור ולא "על" הצור.

12. מרש"י נראה שהיו תלויים על העץ מימי קציר חטים דהיינו ביומי ניסן [וכמו שכתב רש"י בשמואל] ועד ימות הגשמים; ואולם במצודות בשמואל כתב: שמרה עליהם מאז נתלו עד ניתך מים עליהם, ובהשגחת המקום ירד גשם מעט למען יורידום, למען דעת אשר בעוון אביהם היתה עצירת הגשמים, בראותם אשר לאחר שנעשה משפט התחילו הגשמים לרדת.

13. ברמב"ן על התורה כתב, שאין לאו זה אמור אלא בחייבי מיתות בית דין, וכמאמר הכתוב: "וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת וגו'." לא תלין נבלתו על העץ", ומטעם זה הלינו את בני שאול.

ובערוך לנר העיר, שהוא נגד הגמרא דילן, וראה מה שיישב שם, ומה שביאר על פי דבריו, את לשון הגמרא: מוטב שתיקר "אות אחת".

14. ראה ביאור לשון "גרורים" בעיון יעקב.

ויספור שלמה כל האנשים הנרים אשר בארץ ישראל וגו', וימצאו מאה וחמשים אלף וגו' ויעש מהם שבעים אלף סבל ושמונים אלף חוצב בהר.

כאן שבה הגמרא לעיקר מימרתו של רב חנא בר אדא, שאמר: נתינים דוד גזר עליהם, ומתמהת על כך הגמרא:

וכי נתינים דוד גזר עליהם? והרי משה כבר גזר עליהם, דכתיב: מחוטב עציך עד שואב מימך.

ומשנינן: משה גזר להחזיר דרא [לאותו דור], ואילו דוד גזר לכולי דרא [לכל הדורות].

ואכתי תמהינן: והרי יהושע הוא שגזר עליהו? דכתיב: ויתנם יהושע ביום ההוא חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ולמזבח ה'.

ויהושע הרי לדורות הבאים גזר, וכמו שנאמר עוד: ועתה ארורים אתם, ולא יכרת מכם עבד.

ומשנינן: יהושע, גזר עליהם עבדות רק בזמן שבית המקדש קיים, וכמו שנאמר: למזבח ה' [רש"י].⁽¹⁵⁾

ואילו דוד, גזר עליהם עבדות אף בזמן שאין בית המקדש קיים.⁽¹⁶⁾

שראויה להידבק בה כאומה זו [ישראל], שהרי:

ומה לבני מלכים עשו כך, לבני הדיוטות — אילו היו עושים כמעשיהם — על אחת כמה וכמה שיעשו להם כך.

ומה על פשע שנעשה כנגד גרים גרורים עשו לבני המלכים כך, על פשע שנעשה כנגד ישראל על אחת כמה וכמה.

מיד נתוספו על ישראל מאה וחמשים אלף גרים —

שנאמר: ויהי לשלמה שבעים אלף נושא סבל ושמונים אלף חוצב בהר, והם היו הגרים כדמפרש ואזיל.

ומפרשינן: ודילמא אותם מאה וחמשים אלף עבדים ישראל הוו ולא גרים?!

לא סלקא דעתך, דהא כתיב: ומבני ישראל לא שם שלמה עבד, ועל כרחך עבדים אלו מן הגרים היו.

ואכתי מקשינן עלה: דילמא מכל מקום ישראל הוו, ואכן לא היו עבדים אלא דוגזר [שכירים] בעלמא.

אלא מכח קושיא זו מוכיחה הגמרא שאותם מאה וחמשים אלף אכן גרים היו ולא ישראל, מהכא:

15. ונאמר עוד: ולא יכרת מכם עבד וחוטבי עצים ושואבי מים לבית אלהי.

16. לעיל בהערה בתחילת סוגיא זו נתבאר בהבנת שיטת רש"י שני אופנים:

האחד: דוד גזר עליהם עבדות וממילא נאסרו כשאר עבדים.

השני: דוד גזר עליהם איסור חתנות. ולפירוש הראשון מתבאר בפשוטו סוגיית הגמרא כאן שמשמע: גזר דוד מה שגזר יהושע, אלא שזה גזר לדורו וזה גזר לעולם; אבל לפירוש השני צריך לומר, שאין גזירת יהושע שווה עם גזירת דוד, שהרי לא מצינו ליהושע שיגזור עליהם איסור חתנות; והכי קאמר: וכי